

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

**"לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת" (בראשית ב', כ"ג)
האיש והאשה היו אחד, והופרדו בכדי ליצור אחדות מושלמת)**

בפרשת 'בראשית' מובא הסבר למה 'אשה' נקראת בשם זה: "לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת" (בראשית ב', כ"ג). ובמסכת 'סוטה' (י"ז ע"א) מובאת הדרשה של ר' עקיבא, ומתמקדת במשמעות האות - 'י' הנמצאת במילה 'איש', ובאות - 'ה' הנמצאת במילה 'אשה': "דריש ר"ע - איש ואשה, זכו - שכינה ביניהן, לא זכו - אש אוכלתן. אמר רבא - ודי'אשה' עדיפא מדי'איש' (מאי טעמא) האי מצרף והאי לא מצרף". ומסביר רש"י: "שכינה ביניהם - שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהן יו"ד באיש, וה"י באשה".

ובמס' 'מנחות' (כ', ע"ב) מובאת דרשה נוספת המתמקדת בשתי אותיות אלו, ודורשת שבאחת מאותיות אלו ברא ה' את העולם הזה, ובשנייה את העולם הבא: "כדבעא מיניה רבי יהודה נשיאה מר' אמי מאי דכתיב 'בטחו בה' עדי עד, כי ביה ה' צור עולמים"... אמר ליה - אנא הכי קא קשיא לי, מאי שנא דכתיב 'ביה' ולא כתיב 'יה'? כדרש ר' יהודה בר ר' אילעאי - אלו שני עולמות שברא הקב"ה אחד בה"י ואחד ביו"ד, ואיני יודע אם העולם הבא ביו"ד והעולם הזה בה"י, אם העולם הזה ביו"ד והעולם הבא בה"י, כשהוא אומר "אלה תולדות השמים והארץ ב'בראם", אל תקרי ב'בראם אלא ב'ה"י בראם", (הוי אומר העולם הזה - בה"י, והעולם הבא - ביו"ד).

האיש דואג לעולם הבא של שניהם, והאשה דואגת לעולם הזה של שניהם

רעיון א' - ונוכל לקשר את שני המדרשים הללו ולומר, שהקב"ה הניח אצל ה'איש' דווקא האות - 'י' משמו, כי האיש הוא זה שצריך לדאוג לעולם הבא של שניהם, ולפעול ולעלות במעלות הרוחניות. ואילו אצל ה'אשה' הניח הקב"ה דווקא את האות - 'ה' משמו, כי היא זו שצריכה לדאוג לעולם הזה של שניהם.

רעיון ב' - ונוכל להוסיף ולדרוש, שכך שניהם יחד יוכלו להיות בגדר של: "סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (בראשית כ"ח, י"ג). כאשר האשה היא בגדר של - סולם מוצב ארצה, ואילו הבעל הוא בגדר של - ראשו מגיע השמימה. וע"י חלוקת תפקידים זו ביניהם, יוכלו להיות כמלאכי אלקים. אך צריך לדעת שבסולם זה יש מצב של: "עלים וירדים בו". אם שניהם ימשכו אל עבר ראש הסולם, כך שכל מגמתם תהיה 'השמימה', אז שניהם יהיו בגדר של 'עלים', אך אם חלילה ימשכו אל עבר רגלי הסולם המוצבים ארצה, אז שניהם יהיו בגדר של 'ירדים'.

שמים' - כינוי לזכר, 'ארץ' - כינוי לנקבה

רעיון ג' - נוכל לקשר רעיון זה גם לדברים שמביא בעל 'כלי יקר' בפירושו לפסוק: "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" (דברים ל"ב, א'): "וקרוב לפירוש זה כתב 'מהרי"א' ב'מרכבת המשנה', שהשמים כינוי לזכרים והארץ כינוי לנקיבות כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים וגוי' והולידה והצמיחה (ישעיה נה ז). וכתוב במתן תורה (שמות יט ג) כה תאמר לבית יעקב, אלו הנשים תאמר להם אמירה רכה, ותגיד לבני ישראל, אלו הזכרים תגיד להם דברים קשים כגידין, לכך נאמר האזינו השמים ואדברה דבור קשה עם הזכרים ותשמע הארץ אמרי פי אמירה רכה לנקיבות".

האות 'י' ראשה בשמים, והאות 'ה' עם שתי רגליים על הארץ

רעיון ג' - נשים לב, שהאות 'י' נמצאת בגובה כאילו תלויה באוויר, ומרמזת על עולם הבא שנמצא בשמים. ואילו האות 'ה' נמצאת עם שתי רגליים על הקרקע, כי היא מרמזת על העולם הזה. ואמנם, הרגל השמאלית של האות 'ה' קטועה ואינה יציבה על הקרקע, ללמדנו שהאדם לא צריך להיאחז יותר מדי חזק בעולם הזה. וכן יכולים לדמיין אדם שעומד עם רגל אחת על הארץ, אך את הרגל השנייה הוא מרים, בכדי לעלות בסולם אל עבר הרוחניות שבשמים.

ניתן להגיע למעלת העולם הבא רק דרך העולם הזה

רעיון ד' - נראה שהפסוק: "סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה", גם מלמדנו, שבכדי להגיע השמימה, צריך לעשות זאת דרך הסולם המוצב ארצה. שהרי, בכדי להיות בעולם הבא, הנשמה לא צריכה כלל לרדת לעולם הזה, אלא יכולה להישאר בעולם הבא. ומדוע מורידים אותה לעולם הזה? כי רק ע"י הקשיים, הניסיונות, והעבודה שבעולם הזה, היא יכולה להתעלות, ולהגיע למדרגה גבוהה יותר בעולם הבא, ושלא יהיה במצב של נהמא דכיסופא.

רעיון ה' - ולפי זה אולי נדרוש, שהאות 'י' נוצרה ע"י שנלקחה מהרגל השמאלית של האות 'ה', ולכן הרגל השמאלית חסרה. ונפרש את הפסוק: "אלה תולדות השמים והארץ ב'בראם" (בראשית ב', ד') - ב'ה' - בראם, שע"י האות 'ה' - 'בראם' - את שניהם, גם את השמים וגם את הארץ, הכתובים בפסוק. עם האות 'י' יצר את העולם הבא, ועם האות 'ה' את העולם הזה. ונדרוש שהאות - 'י' יוצאת מתוך האות - 'ה', כלומר, שהעולם הבא יוצא מתוך העולם הזה, ורק ע"י התמודדות בעולם הזה יגיע למעלה גבוהה בעולם הבא.

האות 'י' במרכז, והאות 'ה' בצד - נשים גם לב לכך, שהאות 'י' מופיעה באמצע המילה 'איש', ואילו האות 'ה' מופיעה בצד המילה 'אשה'. ואולי ללמדנו, שהעולם הבא שבא לידי ביטוי באות 'י', צריך להיות הדבר המרכזי בחיי האדם, ואילו העולם הזה שבא לידי ביטוי באות 'ה', הגם שהוא דבר חשוב, אך הוא צדדי יותר.

אש' - ארץ שמים

לפי דברי ר' עקיבא שהקב"ה השרה שכינתו ביניהם, והוסיף להם את האותיות יו"ד וה"א, יוצא שהשם המקורי של שניהם - 'אש', וצריך להבין את משמעות שם זה. ובמאמר על 'השמות' כתבנו ששם זה נובע מהנשמה שבהם, והנשמה היא אש רוחנית. ונראה להוסיף, שהשם - 'אש' הוא ראשי תיבות של ארץ ושמים, לרמוז לנו על כך שהאיש והאשה צריכים להיות בגדר של סולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ושרק ע"י העבודה שעל הארץ אפשר להגיע לפסגות גבוהות בשמים.

הפרדה לשם אחדות

לאחר שה' הפריד את הצלע מהאדם ובנה אותה לאשה, נאמר בפסוק הבא: "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו, ודבק באשתו והיו לבשר אחד" (שם, ב', כ"ד). ויש להבין, הרי הם היו לפני כן בשר אחד ממש, איש אחד, אז מדוע היה צריך להפריד ביניהם בכדי שיוכלו אח"כ שוב להיות לבשר אחד?

רעיון ו' - ונראה לומר, שהרעיון המרכזי של הקב"ה בבריאת העולם היה לגרום לאחדות. ולפני ההפרדה, אמנם היה האדם אחד, אך לא ניתן לראות בזה אחדות. אחדות היא בין שני גופים, שלמרות השוני ביניהם מתאחדים יחד. והשוני ביניהם הוא על פי מה שהבהרנו לעיל, שהאיש אחראי על ענייני העולם הבא, והאשה ממונה על ענייני העולם הזה, ובוה שפועלים מתוך תיאום ועזרה של כל אחד לשני, אז יוצא ששניהם מגיעים לשלימות בעולם הזה, שמביאה אותם לשלימות בעולם הבא, וזו היא האחדות האמיתית.

ענין ב' - 'קניתי איש את ה' (בראשית ד', א')

נאמר בתורה : "והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין, ותאמר קניתי איש את ה'. ותסף ללדת את אחיו את הבל ויהי הבל רעה צאן וקין היה עבד אדמה" (בראשית ד', א'). דברי חוה : "קניתי איש את ה'" דורשים ביאור.

למילים : "את ה'" מובאים כמה פירושים :

א. **'ב'זוהר חדש'** (בראשית כ"ד ע"ב) מובא, שרבי יצחק פירש פסוק זה כפשוטו, שמובא בשם רב יהודה אמר רב, שמי שנולד לו בן, כשמתחיל לדבר, צריך ללמדו פסוקי תורה, והם יביאו אותו ליראת ה'. ומסביר בפירוש **'מתוק מדבש' ל'ר' דניאל פריש'**, שחיה אמרה, שקנתה בן ללמדו ללכת בדרכי ה', וזו הכוונה - "את ה'", שהבן יהיה עם ה'.

ב. **'רש"י'** מפרש : "את ה' - כמו עם ה', כשברא אותי ואת אישי - לבדו בראנו, אבל בזה שותפים אנו עמו" (נדה לא).

ג. **'רמב"ן'** מסביר : "את ה'", שאמרה, הבן הזה יהיה לי קנין לה', כי כאשר נמות יהיה במקומנו לעבוד את בוראו.³

ויש עדיין לשאול כמה שאלות :

1. אם אדם וחיה שותפים עם ה' ביצירת קין, אז מדוע חוה מייחסת את הלידה רק לעצמה ואומרת **'קניתי'**, מדוע אינה אומרת - **'קנינו'?**

2. **'רמב"ן'** מסביר שפירוש המשפט : **"ותלד את קין"** - שחיה ילדה בן שקראה את שמו 'קין', כי אמרה - "קניתי איש את ה'". **וקשה**, אם התורה נותנת הסבר לקריאת השם 'קין', מדוע אין הסבר מדוע קראה לבנה השני - 'הבל'?

3. למה חוה אומרת - **'קניתי איש'**, ולא אומרת **'קניתי בן'?**

על שאלה הראשונה מדוע נאמר **'קניתי'** בלשון יחיד, נמצא מספר הסברים :

א. **'ב'זוהר חדש'** (שם) מסביר ר' אליעזר על פי הסוד, שחטא אדם הראשון היה בזה שהפריד בין השם המיוחד י.ק.ו.ק. לשם 'אלקים', בזמן ששם 'אלקים' כלול בשם המיוחד. ומכיוון שחיה היתה תחילה לעבירה, לכן קיבלה על עצמה לתקן את החטא, ולכן יחסה זאת לעצמה במילה **'קניתי'** ביחיד, ואמרה : "קניתי איש את ה'", כלומר, שילמדו את הבן להזכיר רק את השם המיוחד.

ב. **'רד"ק'** מתייחס לשאלה הראשונה ומסביר : "וסמכה המעשה לעצמה לפי שהיא עיקר המצאת הולד ובבטנה נוצר וגדל עד שיצא".

ג. **'ב'משך חכמה'** מסביר, שלפני החטא לא היה צריך לאשה לצורך קיום המין, כי האדם היה אמור לחיות לעולם. אך לאחר החטא נגזר על האדם למות, אז היה צריך את האשה שתלד, ובוה גרמה לקיום המין האנושי, ולכן נאמר **'קניתי'** בלשון יחיד.

על השאלה השנייה מסביר **'רמב"ן'**, שלא הסבירה למה קראה לבנה השני - 'הבל', כי קנין האדם להבל דמה, ולא רצתה לפרש זה, על כן לא נכתב טעם בשם השני.

על השאלה השלישית מסביר **'אור החיים' הקדוש**, שבמילה **'איש'** התכוונה חוה למשה רבנו, והתכוונה לומר, שבאמצעות קין שהרג את הבל היא זכתה למשה רבנו שהיה עם ה'. ואלו דבריו : "פירוש על דרך אומרם ז"ל (זוהר בראשית נד) כי קין הוא בחינת הרע, והבל הוא בחינת הטוב, והוא נפשו של משה רבינו עליו השלום, והנה באמצעות הפלגות הפצעים שפצע קין בהבל עד שהרגו כאומרם ז"ל (סנהדרין לו) : שלא היה יודע מקום הנפש ובוה הסיר חלק הרע ממנו והוכר הטוב מוחלט, והוא אומר קניתי וגוי פירוש באמצעות זה קניתי איש שהוא משה את ה', שלא השיג מציאות זה להיות עם ה' כמשה עליו השלום אלא באמצעות יסורין שעשה לו קין".

'איש' הכוונה לאדם הראשון

רעיון מרכזי - ונראה, שניתן לומר רעיון נוסף, שבמילה **'איש'** היא לא התכוונה על הבן קין, אלא לבעלה, שהוא **'איש'** שלה, שהרי בכל הפסוקים שעד כאן, רק הוא מכוונה בכינוי הזה, ולכן אמרה **'איש'** ולא **'בן'**.

ואת משמעות דבריה : **"קניתי איש"** נסביר על פי דברינו במאמר אחר, שבדרך כלל, אם לזוג יש ילדים, הרי שהילדים שהם הולידו מקשרים ביניהם בקשר רגשי עמוק, ויש סיכוי רב יותר שיתמיד זיווגם. לעומת מקרה שבו אין להם ילדים, קל להם להיפרד האחד מהשני. ולכן, עכשיו ברגע שנולד לה הבן הראשון היא אומרת : "קניתי איש", הכוונה לקשר החזק של אישות, שיהיה לה עכשיו עם בעלה. ואם יהיה ביניהם הקשר החזק הזה, אז ה' ישכין את שכנתו ביניהם, כמו שהבאנו לעיל, שאיש ואשה, זכו - שכנה ביניהן. וזה פירוש המילים : "את ה'" - עם ה', שבעקבות לידת הבן הבכור זכתה להיות בקשר חזק עם בעלה וביחד עם ה' ששורה ביניהם.

ולפי זה, תהיינה מובנות שלושת השאלות שהעלינו לעיל :

א. מובן מדוע אמרה **'קניתי'** ולא **'קנינו'**, כי אם היתה מתייחסת לבן שנולד היתה צריכה לומר - **'קנינו'**, כי שניהם ילדו אותו. אך כאן הרי היא מתייחסת לבעלה, ולכן אומרת **'קניתי'** ביחיד, שהיא קנתה אותו.

ב. ברור למה ההסבר לשם מובא רק לגבי קין ולא לגבי הבל, כי הרי כבר בלידת הבן הראשון נוצר הקשר המיוחד של האשה עם בעלה, גם מבלי הולדת הבן השני.

ג. גם ברור למה אמרה - **'קניתי איש'** ולא **'קניתי בן'**, כי כוונתה לומר שקנתה את האיש שלה.

הקדשה - הגיליונות והלימוד של השנה מוקדשים לע"נ לומדי הכולל : ר' אריה בן ר' יהושע גוטליב ז"ל.
ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל. ר' אברהם הכהן בן חנום ז"ל. ולע"נ ר' אדמונד רפאל בן ז'היה.

הסיעורים מתקיימים בצית הכנסת חניכי הישיבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדך פתח תקוה

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת עירובין. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net